

VINTER 1/01 HÄLSNING

Årets första Aktuellt är en försenad Jul- och Nyårshälsning och samtidigt en resumé över ett intensivt år.

Sedan sommarbrevet har Arkitektnätverket för Träbyggande bildats och verksamheten satt i gång. Inom ramen för det projektet har ett antal möten och seminarier samt en studieresa till Helsingforsregionen genomförts. På programmet för våren finns bl. a en studieresa till Schweiz-Österrike, ytterligare interna möten och seminarier samt diskussion om utåtriktade aktiviteter, bl a i anslutning till Bo01.

Arbetet med utbildning i "Vackrare väg" för Vägverkets projektledare har nu gått in i en nästa etapp med målet att en provkurs ska genomföras under våren. Totalt handlar det om ca sex dagars schemalagd utbildning, vilken i ett första steg ska genomföras för vägverkets ca 100 projektledare. I sanning ett ambitiöst projekt i arkitekturårets anda!

Jag har också förmånen att ingå i den projektgrupp som Vägverket utsett för att planera och genomföra en rad aktiviteter under Arkitekturåret. Det handlar om TV-inslag, vägarkitekturguide, symposier mm. Mitt särskilda ansvar är en designtävling för vägutrustning; en SAR-tävling givetvis!

Vattenfalls årsredovisning för 2000 ska illustreras med arkitekturfoton från de platser i Europa där bolaget är aktivt. Mitt något udda uppdrag har varit att föreslå vilka objekt som ska fotograferas, ordna förutsättningarna för fotografens resa och publikationstillstånd, samt att skriva presentation av objekten. En jätterolig uppgift där jag inledningsvis haft stor hjälp av webben.

Ovanstående, samt en del andra mindre uppdrag har inneburit att höstens har varit lite för intensiv och med alltför många resor till Stockholm. Det har inneburit att jag inte förmått leva upp till mina planer på att vidga cirklarna från Köpenhamn med arkitekturutfärder i övriga landet. Men i vår...

Jag ser fram emot ett spännande och gott nytt år. Med bifogade tio krönikor som jag skrivit i tidningen Byggnadsindustrin önskas du det samma!

Hanne Weiss Lindencrona

Illustrationer Per Lierud

Frankfeldt Grafisk Form AB
ABA, Stockholm 2001 • ???

På följande sidor finner du ett "särtryck" av de tio krönikor jag under 2000 skrivit för tidningen Byggindustrin, BIN. Det har varit mycket roligt, men vissa gånger också frustrerande, att skriva dessa krönikor. Tydlig tidsram, klart angivet utrymme – nyttig begränsning för en tidsoptimistisk och ordrik person! Till min glädje ska jag fortsätta att vara BIN-krönikör även under 2001!

Hör gärna av dig med tankar kring och synpunkter på bifogade texter, eller idéer och uppslag till kommande krönikor.

Krönikor

Underbart är byggkranar	5
Häftiga svängningar	6
Hur står sig trender?	7
Parken – min underhållsfria trädgård	8
Universitetet mitt i stan!	9
Gårdarna – stadens hemliga rum	10
Dubbelt värde till halva priset	11
Natur och kultur	12
Ta Trä	13
Förälskelse	14
Vandringssguide	15

Underbart är byggkranar!

Det är underbart att bo i en stad man ser byggkranar över allt!

Det byggs verkligen i Köpenhamnsregionen. Ett antal stora, prestigeprojekt har invigts de senaste åren. Det pågår forfarande arbete för den nya Metron. Stora byggprojekt genomförs i hamnen och på Kastrup. Renoveringar genomförs med offentligt stöd på Vestebro, i Christianshavn... Vid många av de stora byggplatserna ser man Skanska- och NCC- skyltar. Tänk om svenska arkitekter var lika intresserade av och framgångsrika på den danska marknaden som de svenska byggföretagen!

Och kommande byggande diskuteras!

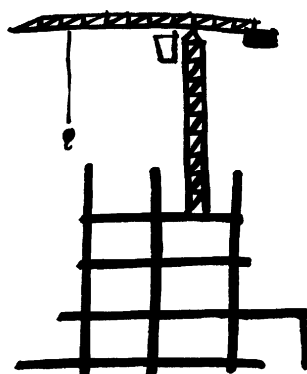
Köp-en-hamn! Den slagfärdiga rubriken kan sammanfatta kritiken av hanteringen av utbyggnaden av Köpenhamns hamnområde. Ørestad-området på Amager mellan den nuvarande stadsbebyggelsen och Kastrup – lanseras som en första dansk New Town som ska byggas ut de närmaste 30 åren. Ska politikerna i Köpenhamn verkligen lyckas smyga in ett parkeringsgarage för 900 bilar i 2-3 plan under Kongens Nytorv, stadens hjärta? Är det över huvudtaget möjligt att stänga av Nørreport, den mest trafikerade S-tog-stationen i Köpenhamn under flera år medan man bygger ihop den med den nya Metrostationen på stort djup? Eller ska man ta den extra kostnaden för ett ytligare läge – om fördyringen blir så stor som DSBs beräkningar anger?

Stadsbyggnadsdiskussionen känns uppfriskande och spännande. Men jag måste erkänna att det är med en viss förvåning jag noterar att politikerna som skickligt marknadsfört sin humanism, ekologi och småskalighet vågar föra fram förslag som liknar dem som föregick Stockholms omvandling under "Rekordåren". Hur kan de på allvar föreslå åtgärder som i sin förlängning riskerar att försvaga den unika kombination av småskalighet och urbanitet som karaktäriserar Köpenhamns innerstad: En blandning av verksamheter och bostäder, av fashionabla butiker och junkaffärer och med universitetet mitt i stan, underbara olåsta (!) gårdsrum, ett sjudande liv.

Detta är den positiva bilden. Andra dagar har jag svårt att överse med hundlortarna och annan skit på gatorna och i "sørerne", den obeskrivligt oekologiska och snuskiga hanteringen av hushållsopor i denna självutnämnda "Europas Miljöhuvudstad", de helt anarkistiska cyklisterna, en fara för såväl fotgängare som bilister, den närmast kontinentala slum som finns som större eller mindre öar i staden.

Skulle detta kunna byggas i Sverige. Skulle detta kunna förekomma i Sverige? Dessa frågeställningar kan sägas vara ett tema för mina kommande krönikor i byggindustrin.

Olikheterna i mina två, snart broföbundna, hemländer fascinerar mig. Jag ska försöka förmedla mina tankar och reflexioner: när jag traskar runt Köpenhamn, läser danska tidningar och försöker följa dansk arkitektur- och stadsbyggnadsdebatt. Att se på de danska förhållandena med svenska ögon och vice versa – och att förmedla detta känns som en spännande uppgift framöver. •

Häftiga svängningar

Inte enbart Byggnadsindustrin utan även Arkitekten, Arkitektförbundets utmärkta tidskrift, mötte det nya millenniet med ny layout och med ett innehåll präglad av framtidstankar. Elva personer intervjuades och besvarade samma fem frågor. Samtliga svarade, med något olika ordval, men med bedövande samstämmighet, att svängningarna på arkitektmarknaden kommer att bli (lika) stora framöver.

Med detta på näthinnan – och i bakhuvudet – läste jag en bok *Klassicisme i København* och insåg då att våra konjunktursvängningar är ett intet mot tidigare epokers.

Under 1700-talets sista decennier var byggintensiteten i Köpenhamn extremt låg. Två bränder, 1794 och 1795, samt en tredje förorsakad av engelsmännens beskjutning från redden 1807, ledde till att uppemot 4000 familjer blev hemlösa, samt att ett stort antal "officiella" byggnader raserades.

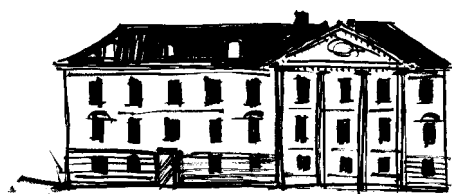
Detta resulterade i en explosiv bygg-boom utan motstycke. Ett framsynt försäkringsskydd instiftat efter en tidigare brand, nystartat kreditinstitut och stadens blomstrande ekonomi medverkade till att de bostadshus som brann ner i det sena 1700-talets två bränder stort sett var ersatta vid sekelskiftet.

Byggherrar och byggmästare hämtade vid återuppbyggnaden inspiration från Harsdorffs Hus vid Kongens Nytorv, en klassicistisk byggnad ritad av arkitekten som givit namn åt byggnaden. Byggnaden tillkomst var ett resultat av vad man i dag kanske skulle kalla ett arkitektoniskt experimentbygge med arkitekten som developer. CF Harsdorff förhandlade sig till uppdraget genom att föreslå att staten skulle ge honom tomten. Han skulle då åta sig att för egna medel bygga en vacker byggnad som kunde pryda torget och tjäna som förebild för den borgerliga arkitekturen i Köpenhamn. Han lyckades i sitt uppsåt. Harsdorffs Hus är ett klassicistiskt smycke- och det blev stilbildande.

Gatubreddningar och tomtsammanlagningar var några av planerarnas medel att hindra uppkomst och spridning av bränder. Av ovilja mot expropriering motsatte sig emellertid de flesta fastighetsägarna föreslagna gatubreddningar och tomtsammanlagningar. Vi ser därför oftast de enkla, klassicistiska byggnaderna mjukt följande den medeltida stadsplanens organiska gatunät. Man lyckades dock föreskriva avskurna hörn vid gatukorsningarna – ett medel att underlätta brandsläckningsfordonens framkomlighet – därav de karakteristiska åttkantiga små platserna i varje gatukorsning som är så typiska för Köpenhamns innerstad.

Bostadsbyggandet hade prioriterats efter bränderna och småfolkens bostäder var inte arkitektuppgifter. Harsdorffs lärlunge, arkitekten CF Hansen, hade därför sökt sig till Holstein, där uppdragen fanns. Vid sekelskiftet hämtades han emellertid till Köpenhamn för att rita ersättningsbyggnader till de två mest centrala byggnader som förstörts i bränderna: Christiansborg Slot samt Råd, Dom och Arresthuset. Senare tog han sig an Vår Frue kirke och ett stort antal andra byggnader i stadskärnan. Man ser hans effektfulla och teatraliska, pelarförsedda klassicistiska byggnader som noder i den medeltida stadsväven.

Detta visar bara på det vi alla redan vet, att byggsektorn, liksom dödgrävorna, ofta haft goda tider som en följd av krig, olyckor och naturkatastrofer.

Kanske kan Øresundsregionens byggintensitet ses som ett tecken på att framöver är det samförståndsbyggandet som ska leda till intensifierat byggande! •

Hur står sig trender?

Jag har just varit och tittat på en elevutställning på Arkitektskolen, berättade min danske kollega och guide för dagen. Och kan du tänka dig: alla, och då menar jag ALLA, projekt hade platt tak!!!

Uttalandet gällde arkitektskolan i Köpenhamn. Om det är lika likriktat "retro" på de svenska arkitektutbildningarna vet jag inte. Men hans uttalande väckte återigen mina funderingar kring arkitekturideologiernas cykliska förlopp.

För snart fyra decennier sedan började vi bygga de platta taken. Mot arkitektsynen på platta tak som estetiskt tilltalande och sakliga, ställdes allmänhetens kritik av "lådorna" samt och det faktum att de ofta läckte. Vi har sedan dess använt förskräckande belopp på att reparera eller "sadla" dessa byggnader.

Vi åkte vidare i arkitektens lilla skraltiga Citroën. I grävädret på Amager passerade vi regntunga betongelementhus byggda för ca 30-35 år sedan: Serviceboende vid Peder Lykkes Vej, universitetsbyggnaden osv... Mitt humör sjönk under pari.

Dessa gråa, blöta, skavda, platt-takade byggnader med sjuka hus-problem var just dem vi som arkitektstuderande vallfärdade till på våra studieresor i Danmark för drygt 30 år sedan. Lägg gärna till andra bostadsområden som i dag förknippas med problem av olika art: Gladsaxe, Høje Tåstrup, Farum, Albertslund... De svenska motsvarigheterna är väl kända från fack- och dagspress. Vi känner dem som mottagare olika statliga finansieringsinsatser genom decennierna.

Jag tror mig minnas att de flesta av oss var imponerade då – att vi i förskräckande liten utsträckning ställde oss frågor om hur dessa hus skulle åldras, hur utemiljön skulle fungera och vilka som skulle bo där.

Kanske kan man av detta dra slutsatsen, att inte alltid är rekommendabelt att återse gamla kärlekar eller idoler – det må gälla byggnader eller människor. Att det är för plågsamt att inse att ens värderingar förändrats. Att man rentav ifrågasätter den unga människa som tidigare var jag.

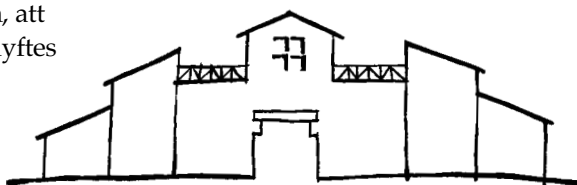
Det kan också stämma till eftertanke om dagens internationella arkitektur-trend. Hur kommer de monumentala, oftast storslagna och ibland närmast arroganta byggnaderna att betraktas framöver? Hur kommer de att åldras?

Kommer vi i Sverige, liksom Danmark, att anamma denna trend. Eller kommer vi att se en svensk tolkning där den internationella influensen paras med det bästa ur vårt efterkrigsbyggande, med den goda arkitektoniska "förindustri-lismen"?

Gör vi inte det, så fruktar jag att pendeln slår tillbaka, att vi om något decennium eller så får se arkitektskolornas elevarbeten i en "nypostmodern" stil. Då de platta taken igen ersatts med oräkneliga småtak med olika takfall och där de minimalistiska fasaderna avlöses av ett hopkok av detaljer från den arkitekturhistoriska klippboken – ett i mitt tycke oroande framtidsscenario.

Och slutligen. Varför inte komplettera tävlingen Årets Byggen med Decenniets Byggen, alltså byggnader som arkitektoniskt, tekniskt och funktionellt "stått sig" under minst en tioårsperiod.

Det skulle också ha den effekten, att förvaltningsaspekten, äntligen, lyftes fram i rampljuset. •

Parken – min underhållsfria trädgård

Flytten från ett nästan 30-årigt trädgårdstadsboende i Ängby till ett innerstadsboende i Köpenhamn ger många tillfällen till reflektioner om vårt behov av grönska, natur och egen skötselkrävande täppa. Trädgårdsarbetet har för mig aldrig varit någon större njutning. Jag förstår nu att det var mina stadsgener som ropade i mitt engagerade pysslande med inneväxter och mitt klena intresse för att plantera, gödsla, rensa ogräs och beskära trädgårdens rabatter och växter.

Nu kan jag njuta av vårblommorna utan samvetsqual. Ut genom porten, och en promenad längs ett kvarter och över en ett rejält trafikstråk och så passerar jag porten till ett litet paradys, den helt betagande Ørstedsparken, min nya trädgård.

Ørstedsparken är en riktig stadspark, uppförd under slutet av 1870-talet på den då nerlagda befästningsvallen som omgav staden. Ett av många förslag till användning av vallområdet innebar det skulle utgöra ett sammanhållet grönbälte i den växande staden. Så blev det inte, men resterna av vallområdet finns i grönområdena Kastellet, Østre Anlæg, Botanisk Have, Ørstedsparken och Tivoliparken.

Parken, en rektangulär stadspark på 6,5 ha, omges av ett vackert smidesjärnsstaket, med imposanta, arkitektritade portpartier i dansk kalksten i de fyra hörnen. Det är allt lite högtidligt att gå in där. Plötsligt är man i en annan världstrafiken på Nørre Voldgade hörs knappast.

Med utnyttjande av vallarna och befintliga trån skapade landskapsarkitekten Henrik Flindt vars befattning i kommunen väl närmast kan beskrivas som "stadsträdgårdsmästare", en oas i den industrialiserade och växande staden: Vindlande stigar i den mjukt kuperade terrängen, en stor sjö med en vacker smidesjärnsbro över, exotiska träd och buskar, och mycket blommer – perenner och årsnya. Men också ett överflöd av i mitt tycke helt omotiverade skulpturer, de flesta kopior av klassiska verk.

De som kan parkplaneringens historia bättre än jag, menar att Flindt i denna park kan ha inspirerats av Adolphe Alphands parisiska parker. Men han hade också arbetat i Kew Gardens utanför London, och jag tycker mig kunna se inspirationer därifrån, i det mjukt böljande, i inslagen av exotiska växter.

Vara hur det vill med förebilderna. Att möte våren i en välskött park i stället för att plågas av dåligt samvete över illa skötta rabatter, är ganska fantastiskt. Lyckligt oansvarig kan jag promenera, sola, läsa och njuta: av gräsmattornas fantastiska, täta krokusmattor i vitt, gult men allra mest i lila. Av de kompakta, intensivblå flaken av scilla. Och av förväntningarna inför havet av påskliljor som snart slår ut på kullen kring den gräsliga skulpturen av vetenskapsmannen, elektromagnetismens upptäckare, HC Ørsted.

Men i en storstad lever inte bara idyllen. Parken är också en samlingspunkt för stadsdelens utelligare och ölgång. De är fridsamma. De varken stör eller besväras. Problemet är snarast att de, liksom katten, alltid lägger beslag på den soligaste och mest läiga platsen. Och jag hoppas att de, mellan "bajerne" lyfter blicken och njuter av Henrik Flindts naturskapelse. •

Universitetet mitt i stan!

Ut genom porten- och så ska beslutet fattas. Ska jag ta den prestigefyllda vägen genom huvudentrén och ut på gatan mot Rådhusplatsen. Eller ska jag gå "köksvägen" via vår vackra stenlagda gård, genom gårdshuset, förbi ännu en gård och ut på gatan.

Allt som oftast väljer jag det sistnämnda alternativet. Jag hamnar då på Sankt Pederstræde, i det som kallas de köpenhamnska "Latinkvarteren". En mycket vacker gata med mjuk medeltidssvängning och en vacker rad av nyklassicistiska fasader putsade i kraftiga kulörer. Inom synhåll har jag då det nyöppnade konstgalleriet, affären som säljer läckra, egenhändigt bredda lunchsmörgåsar, den exklusiva cykelaffären, astrologiaffären med kristaller, affären med ekologiska kläder. Fyra frisersalonger finns inom drygt 100 meter, en dagligvarubutik, tre caféer, ett flertal krogar m m m m... Det är en mångfald som gör mig andlös och lycklig varje gång jag ger mig ut.

Och så fortsätter det i hela innestaden, ja, egentligen ut på "broerne", Köpenhamns motsvarighet till Stockholms Malmar. Det är en blandning av vacker och fult, finbutiker och sunkiga plejs, eleganta konstgallerier och muggiga tatueringstillfällen.

Fortsätter jag gatan norrut och passerar den vackra, nyrenoverade tyska kyrkan, en av stadens äldsta, kommer jag till universitetets huvudbyggnad! En förskräckligt ful sak från 1840-talet, någon sorts nygotik, ritad av arkitekten Peder Malling. Men det ligger trots allt här, Universitetet – mitt i hjärtat av Köpenhamn. På olika ställen i stan ser man skyltar som visar att där ligger teologisk fakultet, juridikum, ekonomhuset etc...

Här rör jag mig dagligen. Livet har inte farit så varsamt fram med mig under min tid i Danmark. Men staden har vederkvickt mig, den har tröstat och roat. Den har ständigt visat upp nya sidor.

Det har väckt tankar om stadsmässighet, frågor om urbanitet. Varför känns Köpenhamn så mycket mer urbant än Stockholm? Jag tror det handlar om liv, intensitet, mångfald. En blandning av bostäder, kontor och verksamheter i gatu- och gårdshus, av fina, nyrenoverade hus och mer slitna sådana. Säkerligen en stor variation i upplåtelseformer, i hyressättning. Och därmed också till en blandning av människor. Här finns alla åldrar och alla nationaliteter, jag höll på att säga alla kön... Här rör sig slitna varor och kostymfolk och – inte minst – studenter.

Och det här med studenter! De syns, de hörs, de cyklar, hjälmlöst och farligt för sig själva och andra trafikanter, de äger stan! Och kring dem frodas trevliga företeelser som caféer, antikvariat, bokhandlare.

Den danske stadsmiljögurun, arkitekten Jan Gehl, angav ett botemedel för Stockholms kvällsdöda centrum på en konferens för några år sedan. Han föreslog att man skulle flytta tillbaka universitetet till staden.

Ja, inte vet jag om man kan återskapa ett "Cityuniversitet" från ett mer campusliknande sådant. Framför allt vet jag inte om universiteten är intresserade av detta. Men låt oss drömma. Flytta universitetet till Sergels torg – det skulle ge mer liv på plattan än aldrig så många bostäder i aldrig så höga hus! •

Gårdarna – stadens hemliga rum

Jag vill uppmana till en sorts voyeurism som är rimligt respektabel och som, tyvärr, inte är lika lätt att praktisera i Stockholm som i Köpenhamn. Det handlar om tilltaget att göra intrång på stadens gårdar. Här i Köpenhamn underlättas det av att det mer sällan förekommer låsta grindar och portar. Åtminstone dagtid är de flesta tillgängliga.

Efter Köpenhamns ödeläggande brand 1728 byggde man snabbt upp staden, och med högre exploatering: återstående enfamiljshus byggdes på med flera våningar, nya hus uppfördes som flerbostadshus i flera våningar. I de djupa kvarteren bebyggdes även större gårdshus – i många fall i flera led bakom gatuhuset. Denna närmast hänsynslöst höga exploatering fortsatte i stadens byggande in på 1900-talet. Vi känner igen modellen från de flesta av Europas huvudstäder, Stockholm inräknat.

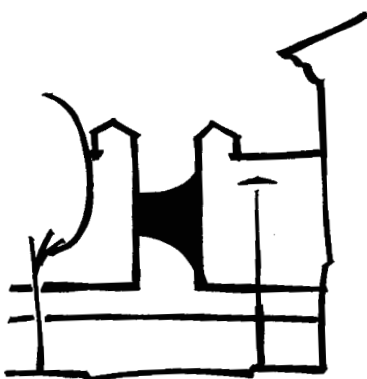
Det som skiljer Köpenhamns utveckling från Stockholms är bland annat sättet att hantera de bostadssociala problem man då skapade. Medan Sverige satsade stort, och ambitiöst, med olika former av saneringsprogram inkluderande "gårdssaneringarna" i Stockholm, har Köpenhamn valt en mer "liberal" väg. Resultatet har blivit därefter: Vissa kvarter i Indre by och på "Broerne", Köpenhamns centralt belägna utbyggnadsområden från tiden kring 1800-talets slut, har rivits, och ersatts av stora komplex, några har öppnats genom att alla gårdshus tagits bort. I vissa fall har begränsade insatser gjorts, ibland inga alls.

Fortfarande finns i Köpenhamn områden som standardmässigt känns mer kontinentala än nordiska. Men planer finns, arbete pågår i stillsam takt, nu med ekologiska förtecken, stillsamt bevarande av det gamla, djärva tillägg till de gamla husen.

Vad man än tycker om denna bostadssociala situation, så kan man konstatera, att variationen gör det värt att titta in på gårdarna. Gatuhuset avslöjar sällan sitt inre. Du vet aldrig vad du hittar (förutom bilar och avsaknad av lekplatser)!

Gå genom den ofta förkommande vagnsporten in på gården. Kanske stöter du på en ljuvlig bostadsgård med små charmiga bakgårdshus. Kanske hamnar du på en vacker stenlagd gård med något träd, kanske med ett galleri, en snickare eller glasmästeri eller universitetsfilial i gårdshuset. Eller en torftig, asfalterad, med genomgång i gårdshuset till ännu en gård, med genomgång i ... miljöer där man hoppas att inga barn bor.

Titta även uppåt! Se de oregelbundna takfallen, de varierande takhöjderna, byggnadskroppar i ett tätt, oregelbundet gytter, stumma, råa, ibland murgrönsklädda, brandmurar. Hur ser det ut på gården intill, bakom den manshöga muren? Och är detta putsade hus baksidan på tegelhuset jag nyss passerade på gatan?

Gatufasaderna – det är byggnadernas och stadens ansikten och hälsningsfraser. På gårdarna får du se den osminkade verkligheten, där får du förutsättningar för den djupare och mer meningsfulla dialogen (en fiktiv och kanske även en verklig?) med området och dess invånare. Din fantasi sätts i rörelse, du börjar skönja hur livet här tett sig förr och framlevs nu.

Ta dig in på gårdarna, intag stadens hemliga rum! •

Dubbelt värde till halva priset

Denna kaxiga slogan är målsättningen för Projekt Hus (PH) – ett av 33 projekt inom danska By- og Boligministeriets Handlingsplan (BBH) från 1998. Handlingsplanen är ett omfattande projekt med det långsiktiga målet att bidra till att effektivisera byggandet och samtidigt förbättra såväl den tekniska som den arkitektoniska kvaliteten. Delprojektet PH har som målsättning att öka konkurrensen och höja kvaliteten i byggandet. Några delmål är att skapa ett miljöriktigt byggande av hög arkitektonisk kvalitet.

Målsättningen är onekligen tuff, för den markerar den politiskt uppfattningen att byggsektorn är ineffektiv, dyr och producerar halvbra produkter. Den måste helt enkelt bli fyra gånger så "bra"! Detta ska uppnås genom en minimering av resursförbrukningen, en rationalisering av byggprocessen, en avancerad industrialisering av byggproduktionen och genom en radikal ändring av samverkansformerna mellan parterna.

Den problembild som BBH tecknar känns väl igen från den svenska motsvarigheten, Byggekostnadsdelegationen (Bkd), som på försommaren lämnade sitt slutbetänkande. Men det förefaller främst som det är just i problembeskrivningen man ser överensstämmelser. Målsättning för de båda politiska initiativen, vägen att nå dessa samt, troligen, de resurser som allokerats för insatserna, är emellertid i helt olika härad.

Bkds ansvarsområde rör bostäder och målsättningen var främst, för inte att säga uteslutande, kostnadsmässig. Det jag såg av tävlingsresultaten, bekräftat "in situ" vid besök på ett av de genomförda projekten, visar tydligt att kvalitetsfrågan generellt och arkitekturen i synnerhet inte precis dominerat arbetet. De förslag som delegationen för fram anges kunna leda till besparingar på ca 10%. Jämför PHs målsättning!

PH är mycket brett upplagt genom det arbete som pågår i tio olika temagrupper. Tre temata rör byggherreroollen, tre industrialiserat byggande och de sista fyra är mer generella/tvärgående. Temagrupperna är sammansatta med en bred representation från byggsektorn, i första hand från dem som i sin verksamhet är intresserade av att använda resultaten. Detta breda utrednings- och förankringsarbete utgör en ca tvåårig förberedelsefas med en glidande övergång till en genomförandefas på ca tio år.

Min poäng är inte att jämföra Bkds redan genomförda arbete med ett i Danmark pågående, vars resultat man ännu inte kan veta något om. Det intressanta är, enligt min uppfattning, att notera skillnaden i politiskt tyngd, seriositet, bredd och långsiktighet i de två projekten. Den jämförelsen utfaller knappast till Sveriges fördel. Lägg därtill alla aktiviteter som detta flitiga By- og Boligministeriets och den aktiva ministern Jytte Andersen haft för sig senaste året: tävlingar för bostäder åt hemlösa och minimalbostaden för ungdomar, medel för "kvarterslyft", utveckling av en stadspolitik, bostadsbyggnadsplan mm mm.

Ja, då känns det mycket nära till hands att sluta denna krönika med ropet: Inför ett bygg-, bostads- och stadsmiljö- departement i Sverige! •

Natur och kultur

En skylt: Detta är en privat skog. Tillträde från kl. 07.00 till solnedgång. Det är inte tillåtet att...

Ja, så börjar en "skovtur" i den vackra danska bokskogen. Den som hänför på våren, då boken "springer ud". Då de höga, raka grålila stammarna bär upp det ljusst gulgröna lövverket. Och under träden: ett hav av vitsippor, ibland växlande med vårlök och någon blåsippa. Det borde vara en mänsklig rättighet att någon gå få uppleva en bokskog just då, om våren. Eller varför inte om hösten, som i söndags, en ljuvlig senseptemberdag. Då går man i skuggade valv under de nu brungröna kronorna. Marken är nu täckt av en matta av rostbruna, knastertorra löv.

Smärtsamt vackert, men den där skylten skaver allt lite i själen. Och jag kan inte låta bli att fundera över, var det där vilda, finns. Och då känner jag mycket starkt, att ens förhållningssätt till skogen, är en viktig del av den nationella identiteten. För mig är det snarast en park jag trätt in i, där i Nybroskoven, vid Mølleå. En skog där man bara får vistas på dagtid. En skog där man bara får röra sig på stigarna. Det är inte min sorts skog!

Men ändå är det så, att man i börja på 90-talet ändrade naturvårdslagen, så att allmänhetens tillgång även till de privata skogarna ökade. Man talar i lagen om något som väl närmast är att betrakta som en "dansk allemansrätt", om befolkningens primära rätt att vistas i naturen. I och med den nya lagen fick man också tillstånd att cykla på stigarna i den privata skogen – förutsatt, givetvis, att stigarna är anlagda för detta. Dessutom får man åka eldriven rullstol och handikappmoppe. I de statliga skogarna får man faktiskt vistas dygnet runt och där är även ridning tillåten. Vackert så – men är inte allt detta inte ordningsregler för en park snarare än för vistelse i skog och mark?

Min skog- det är blandning av barr- och lövträd, det är varierande undervegetation, svamp och bär, stenar, mossor, lavar, kanske en tjärn. Det är John Bauer, med troll och Tuvstarr. Man går varsomhelst, där man kan ta sig fram, och närhelst man har lust.

Och sent i livet förstår jag plötsligt varför mina föräldrar inte lärde oss barn förstå, läsa av och vistas i den svenska skogen. Pappa, wienaren, vars naturupplevelser var ungdomens vandringar i alperna vid tiden för första världskriget. Danska mamma, som redan vid juletid konstaterade när påsken skulle infalla, och överlade med sig själv om det fanns tecken på tidig eller sen vår. Allt för att försöka förutspå om påskresan till Danmark skulle lyckas sammanfalla med bokskogens lövsprickning.

Jag är nog lyckligt "mångnaturell" lottad i det, att jag förmår att uppskatta både den mellansvenska blandskogen och den danska "bokparken".

Och eftersom jag är mörkrädd, är det bara av rent principiella skäl som förekomsten av öppethållandetider i den privata danska skogen stör mig. Men att skogar kan vara mer privata än allmänna är knepigt, tycker jag. Och att kliva bredvid stigarna – det är faktiskt en mänsklig rättighet!

Och avslutningsvis: Nog är det något skumt med attityden till skog och natur i länder, där alla skogar har namn! •

Ta Trä

”Danskarnas intresse för att bo i trähus ökar markant. Detta har lett till tjocka orderböcker hos trähusproducenterna.” Sålunda inleds en notis i den utmärkta tidningen Byggeriet, ett medlemsblad för de danska byggentreprenörerna.

Trähusen har i många år legat på en procent av typhusmarknaden, men en radikal förändring inträffade 1998 då trähusandelen av småhusen sex-dubblades (421 trähus av i allt 6.800 småhus). Orsaken till ökningen anges vara att 20 svenska trähusfabrikanter annonserat kraftfullt i tidningarna.

Dessa siffror kan man begrunda och beroende på läggning kan man tolka dem på olika sätt. Jag kommer då osökt att tänka på en gammal, inte helt politiskt korrekt historia, om de två skoförsäljarna som kommer till ett afrikanskt land och noterar att ”infödingarna” är barfota. Den ena telegraferar modstulet hem: Ingen marknad. Ingen bär skor. Stop. Konkurrentens budskap är entusiastiskt: Strålände marknad. Ännu bär ingen skor! Stop.

Oavsett hur man väljer att tolka de danska siffrorna kan man konstatera att det faktiskt förefaller att finnas ett ökande intresse för trä i detta land, där trähusbyggandets image präglats av efterkrigstidens nödbyggande. Då fick man bli tidigare flyktingbaracker och typhus från Sverige. En del danska försök under 1960- och 70-talen att försöka utveckla byggsystem i trä fick ingen större genomslagskraft. Sammanfattningsvis kan man nog konstatera att trähusbyggandet i Danmark främst stått för ett billigt, snabbt och tillfälligt byggande, som möjligtvis kunde duga för fritidshus.

Men danska arkitekter är snabba att anamma de kontinentala strömningarna. Så i dag ser man ofta hus med fasader i trä, med förebilder i det exklusivare schweiziska trähusbyggandet. Vackra hus, ritade av ”innekontoren”, kanske inte trähus i betydelsen träkonstruktionshus, men förhoppningsvis medverkande till att öka intresset för trä som byggmaterial.

Men åter till villabyggandet. I danska tidningen Arkitektens trähusnummer (07/2000) ifrågasätter en av artikelförfattarna den gestaltningsmässiga kvaliteten på de importerade trähusen. Hon frågar om det faktiskt är svenska och finska trähusfabrikanter som ska bestämma, hur de danska trähusen ska se ut och efterlyser ett aktivt deltagande av danska arkitekter för att utveckla en dansk trähustradition.

Detta är givetvis en provokation för den svenska typhusmarknaden. Man kan nog läsa det så, att om trähusfabrikanterna inte tycker att 421 trähus av totalt 6.800 är nåt att hurra för och vill nöja sig med dagens andel av de 421 trähusen, ja, då krävs det mer än marknadsföringsinsatser. Då krävs det faktiskt nya produkter.

Och är väl en utmaning som heter duga för de svenska trähusfabrikanterna, att utveckla typhus med god, modern skandinavisk utformning parallellt med utvecklingen av nya byggsystem och nya produkter. Så det är bara att sätta igång med att anordna en arkitekturtävling – en bra och väl beprövad metod att få fram goda idéer och produkter.

Och gör det nu, medan det finns en goodwill för trähusen i Danmark och andra länder i Europa! Och, i ärlighetens namn: Nog skulle vi behöva ett kvalitetslyft även på den inhemska marknaden! •

Förälskelse

Du närmar dig sakta och gillar det du ser. Är faktiskt ganska attraherad. Du kretsar försiktigt runt och väntar på mötet er emellan. Du är intresserad, men också ängslig för att det första mötet ska bli en besvikelse. Men din oro är obefogad, närkontrollen ökar din lust. Efter ett tag är det läge för en intimare kontakt – du vill veta mer om den älskade, forcera det hinder som den yttre fasaden innebär, nå livet och den inre pulsen, förstå bakgrunden, delta i det nuvarande livet, planera ert framtida liv...

Lugn. Detta är inte en pornografisk text. Jag talar om förälskelse i hus som jag menar har stora likheter med den mellan människor.

Förälskelsen i ett hus kan blossa upp häftigt och nästan oförberett. Sen kan den falna lika fort – eller följa dig genom livet.

Postmodernismens första hus visade verkligen något nytt och fick många beundrare och efterföljare. Jag tror att många nu med viss olust ser de kompakta byggnadsvolymer, kaoset av takfall och mängden av fasadmateriell och fönstertyper. More was less... Jag funderar också en del över hur långvarig min, och andras, kärlek till vissa av dagens moderna byggnader kommer att vara. Kommer jag om tio år fortfarande att förföras av Henning Larsen kontorshus på Christianshavn i Köpenhamn, av Kiasma i Helsingfors eller av de nordiska ambassadbyggnaderna i Berlin.

Långsiktigheten i ditt förhållande till huset beror bland annat på hur beständiga husen är. Det är kanske inte du som är otrogen när du vänder din håg från en byggnad du tyckt om. Kanske har byggnaden åldrats på ett ovärdigt sätt, kanske är den försummad, rentav vanvårdad. Eller så har den blivit utsatt för en alltför uppiffande reovering eller ombyggnad. Den nya, ansiktslyfta byggnaden har en ny personlighet och har troligen inte längre de kvaliteter som väckte din lust.

Föremålet för din kärlek kan vid första påseendet vara så obetydlig att du helt överser dess kvaliteter – du kanske inte alls lägger märke till den de första gångerna ni möts. Men sen växer, långsamt, kanske tvekan, ett kärleksförhållande fram.

Jag tror att det förhållningssättet utmärker byggnader som du umgås med dagligdags, som är en så självklar del av ditt liv att du inte reflekterar över dem. För mig har många av flerbostadsområdena från 40- och 50-talet denna karaktär. Man måste ha ömsinta och förstående ögon för att upptäcka de fina kvaliteterna.

Sen finns det hus, liksom människor, som är så uppenbart utmanande och provocerande, att du stöts bort, oftast för alltid. Sören Robert Lunds Arken är för mig ett sånt objekt. Huset ropar så det gör ont i ögonen. Det är ritat utifrån och in och är därför helt olämpligt för de utställningar det har skapats för.

Vi är snart inne i Arkitekturåret 2001. Då ska vi börja samtalet om hus. Många aktiviteter planeras runt om i landet.

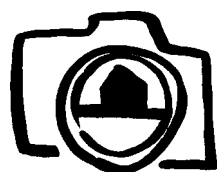
Men du kan börja en egen liten förövning: Tänk på ett hus du tycker mycket om och ett du tycker illa om och ett du är neutral till. Skriv ner, gärna i punktform, varför du tycker så. Testa samma objekt på familj och vänner... Så, nästan som en sällskapslek, kan samtalet om hus växa fram. •

Vandringsguide till Köpenhamns innerstad

I nummer 3:2000 av V-byggaren som kom ut inför Nordisk Byggdag i augusti, skrev jag en guide för vandring i Köpenhamns innerstad. Jag har utvecklat den något, främst kompletterat med objektspresentationer som utrymmet i tidningen inte räckte till för. Att även komplettera guiden med fotografier har varit en av höstens ambitioner, men det har hittills inte lyckats – så det arbetet återstår.

Jag har dock redan spritt texten till personer som besökt Köpenhamn. Så om du är på väg hit, och vill ha den, kan du hör av dig så mailar eller skickar jag på annat sätt. Och vem vet – kanske är då även bilderna inlagda...

Ett absolut måste, om du ska hit, är Arkitektur Forlags Københavnsguide. Den kostar ca 230 SEK och kan beställas på + 45 33 13 62 00.

A-POST

AKTUELT

fra Danmark og Øresundsregionen

Den tidigare högt uppdrivna takten av "invigning" av nya prestigebyggnader har mattats av under hösten. Så det känns mer angeläget att försöka ge lite glimtar från projekt och utredningar- och inte minst från den bostads- och stads-politiska arenan.

Men allra först – en dansk stolthet: **Kronborg slott**, har som första danska slott upptagits på UNESCO:s världsarvslista. Och medan vi är inne på det mer kulturhistoriska området vill jag passa på att nämna om två intressanta restaureringar: I nordsjälland har **Hellebækgård**, ett barockslott från 1747 av Philip de Lange, genomgått en lyriskt omskriven restaurering av arkitekten **Hans Scheving**. Köpenhamns första järnbetongbyggnad, **Ørstedhus** från 1934 av arkitekturprofessorn Kaj Gottlob, anses vara ett av modernismens stora monument. Arkitektkontoret **Frederiksen & Birkner** har svarat för restaureringen som inneburit en "återställare" såväl exteriört som interiört. Underbart att en tidigare negligerad, god, modernismbyggnad fått en renässans!

Utvecklingen av tre delområden i Köpenhamns hamn har utretts av två nederländska arkitektkontor (**Soeters van Eldonk** och **West 8/Adriaan Geuze**) och, givetvis, frestas man att säga, **Henning Larsen**. Bostäder, kanaler, husbåtar, kontor och vissa kulturaktiviteter ingår i förslagen, som bl a kritiserats för att de täpper till vattnet för kringliggande områden. I anslutning till den offentliga debatten om hamnens utveckling tillkännagavs att **Mærsk McKinney Møller** skänker ett **operahus** för 1,5 miljarder. Anläggningen ska ligga på Dokøen på andra sidan hamninloppet från Amalienborg sett. Henning Larsen anlitas för uppdraget, vilket väckt viss principiell diskussion: Borde inte ett sådant beslut föregås av en arkitektävling?

Vid den regeringsombildning som gjordes strax innan jul, åkte den flitige och tuffe by- och boligminister **Jytte Andersen** ut ur regeringen. Och jag som varit så imponerad av hennes engagemang och entusiasm! Bland höstens aktiviteter finns bl a en idéävling om förnyelse av förorterna, stöd (pengar eller andra åtgärder) till helhetsinriktad stadsförnyelse och "kvarterslyft" bl a med integrationssyfte, boende för hemlösa, tillgänglighetsåtgärder, ungdomsboende, partnering i stadsförnyelsen mm mm. Det är bara att hoppas att den nya bostadsministern, en 27-årig kvinna, kan fullfölja den avgående ministrarnas idéer och initiativ.

Sammanställt av Hanne, er "utsända" i Köpenhamn

HWL Arkitekt AB

Vester Voldgade 7-9, 3 sal tv • DK 1552 Köpenhamn V

Tel +45 - 33 69 01 23 • fax + 45 - 33 69 01 28 • mobil 070 - 571 36 29

e-post hanne@arkfort.arkus.se.